

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ім. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

До захисту допущено:

Завідувач кафедри

_____ Сергій ВОЙТКО

“ ____ ” _____ 2022 р.

Магістерська дисертація
на здобуття ступеня магістра
за освітньо–професійною програмою «Міжнародна економіка»
спеціальності 051 «Економіка»
на тему: "Забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану"

Виконала:

студентка VI курсу, групи УС–11мп

Харченко Аріна Ігорівна _____

Керівник:

Доцент кафедри міжнародної економіки,

к.е.н., доцент,

Глущенко Ярослава Іванівна _____

Рецензент:

Професор кафедри економіки підприємства,

д.е.н., професор,

Ляш Ольга Ігорівна _____

Засвідчую, що у цій дипломній роботі немає
запозичень з праць інших авторів без відповідних
посилань.

Студентка _____

(підпис)

Київ — 2022

**Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет менеджменту та маркетингу
Кафедра міжнародної економіки**

Рівень вищої освіти—другий (магістерський)

Спеціальність—051 «Економіка»

Освітньо—професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Сергій

ВОЙТКО

(підпис)

« ____ » _____ 2022 р.

**ЗАВДАННЯ
на магістерську дисертацію студенту
Харченко Аріни Ігорівни**

1. Тема дисертації: "Забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану", науковий керівник дисертації к.е.н., доцент Глущенко Ярослава Іванівна, затверджені наказом по університету № 4144-с від 10.11.2022р.

2. Термін подання студентом роботи: «30» листопада 2022 р.

3. Об'єкт дослідження – процес забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану.

4. Предмет дослідження – теоретико—правові та практичні засади вдосконалення забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану.

5. Мета дослідження – теоретично-правове обґрунтування, аналітичне діагностування діяльності та розробка шляхів трансформації, спрямованих на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану.

6. Перелік завдань, які потрібно розробити – розкрити сутність, види та принципи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності; охарактеризувати детермінанти забезпечення зовнішньоекономічної діяльності; розкрити інституційно-правове принципи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану; проаналізувати зовнішньоекономічну діяльність України в умовах правового режиму воєнного стану; оцінити фактори впливу на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану; оцінити перспективи для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану; запропонувати шляхи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності окремих регіонів України; запропонувати напрями вдосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України; запропонувати напрями вдосконалення митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України

7. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу – 10 рисунків, 5 таблиць.

8. Орієнтовний перелік публікацій – відсутні.

9. Консультанти розділів дисертації – відсутні.

10. Дата видачі завдання – «08» вересня 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	2	3	4
1.	Закріплення студента за науковим керівником магістерської дисертації	26.08.2022 — 31.08.2022	

2.	Вибір теми магістерської дисертації та затвердження її на засіданні кафедри	01.09.2022 — 05.09.2022	
3.	Розробка змісту магістерської дисертації та узгодження завдання з науковим керівником	06.09.2022 – 10.09.2022	
4.	Підбір літератури за темою дослідження та її аналіз	11.09.2022 – 14.09.2022	
5.	Підготовка теоретичного розділу	15.09.2022 – 01.10.2022	
6.	Проведення аналізу об'єкта економічного дослідження	01.10.2022 – 28.10.2022	
7.	Узагальнення результатів аналізу та виявлення невикористаних резервів у діяльності досліджуваного об'єкту	29.10.2022 – 02.11.2022	
8.	Завершення підготовки другого розділу	03.11.2022	
9.	Розробка та обґрунтування удосконалень, які є основою третього, рекомендаційного розділу	04.11.2022 – 25.11.2022	
10.	Узагальнення отриманих наукових результатів всієї роботи та підготовка загальних висновків	25.11.2022 – 30.11.2022	
11.	Оформлення магістерської дисертації та перевірка її науковим керівником.	01.12.2022 – 05.12.2022	
12.	Подання магістерської дисертації на перевірку на плагіат і проходження нормоконтролю	До 07.12.2022	
13.	Надання магістерської дисертації рецензенту. Підготовка рецензентом офіційної рецензії за встановленим зразком.	08.12.2022 – 12.12.2022	
14.	Підготовка доповіді та наочних матеріалів до захисту	До 15.12.2022	

15.	Захист магістерської дисертації перед ЕК	згідно із затвердженим графіком	
-----	---	---------------------------------------	--

Студентка

Аріна Харченко

(підпис)

Керівник магістерської дисертації

Ярослава ГЛУЩЕНКО

(підпис)

РЕФЕРАТ

Сторінок 68	Рисунків 10	Таблиць 5	Додатків 0
Дослідження на прикладі:	України, країн-партнерів та країн-лідерів у забезпеченні зовнішньоекономічної діяльності, особливо країни ЄС.		
Мета дослідження:	Теоретично-правове обґрунтування, аналітичне діагностування діяльності та розробка шляхів трансформації, спрямованих на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану.		
Завдання дослідження	• розкрити сутність, види та принципи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності; • охарактеризувати детермінанти забезпечення зовнішньоекономічної діяльності; • розкрити інституційно-правове принципи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану; • проаналізувати зовнішньоекономічну діяльність України в умовах правового режиму воєнного стану; • оцінити фактори впливу на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану; • оцінити перспективи для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану;		

	• запропонувати шляхи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності окремих регіонів України; • запропонувати напрями вдосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України; • запропонувати напрями вдосконалення митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.
Предмет дослідження:	Теоретико–правові та практичні засади вдосконалення забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану.
Об’єкт дослідження:	Процес забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану.
Наукова новизна:	Удосконалено: • напрями розвитку та залучення окремих регіонів до загального забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану, що стає поштовхом до більш ефективного використання ресурсів та потужностей регіонів для досягнення національної стратегії інтеграції до світової спільноти; • механізми державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України, так як держава виступає в якості гарантії дотримання умов стратегії забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України як

	для внутрішнього, так і для зовнішнього ринку. Отримали подальший розвиток: • поняття зовнішньоекономічної діяльності в контексті трансформації економіки, що дає можливість обрати ефективну стратегію розвитку економіки держави та посилити її конкурентоспроможність; • напрямів для подальшої співпраці з розвиненими країнами на економічному рівні; отримання обміну ресурсів, знань та інвестицій під час цієї співпраці.
--	---

АНОТАЦІЯ

Харченко А.І. Забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану – Рукопис.

Магістерська дисертація напрямку підготовки 051 «Економіка», спеціалізації «Міжнародна економіка». – НТУУ «КПІ ім. І. Сікорського». – 2022.

У магістерській дисертації розкрито сутність, види та принципи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності; охарактеризовано детермінанти забезпечення зовнішньоекономічної діяльності; розкрито інституційно-правове принципи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану; проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність України в умовах правового режиму воєнного стану; оцінено фактори впливу на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану; оцінено перспективи для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану; запропоновано шляхи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності окремих регіонів України; запропоновано напрями вдосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, міжнародна торгівля, інтеграційні процеси, світова економіка, державне регулювання, іноземні інвестиції, науково-технічний прогрес, інвестиційна привабливість, правовий режим воєнного стану, інноваційне забезпечення галузей.

ABSTRACT

Kharchenko A.I. Ensuring Ukraine's foreign economic activity in the conditions of the legal regime of martial law - Manuscript.

Master's thesis in the field of study 051 "Economics", specialization "International Economy". - NTUU "KPI named after Igor Sikorsky". - 2022.

The master's thesis reveals the essence, types and principles of ensuring foreign economic activity; the determinants of ensuring foreign economic activity are characterized; the institutional and legal principles of ensuring foreign economic activity in the conditions of the legal regime of martial law are disclosed; analyzed the foreign economic activity of Ukraine in the conditions of the legal regime of martial law; factors influencing the provision of foreign economic activity of Ukraine under the conditions of the legal regime of martial law were assessed; the prospects for ensuring the foreign economic activity of Ukraine under the conditions of the legal regime of martial law are assessed; ways of improving the foreign economic activity of certain regions of Ukraine are proposed; directions for improving the mechanisms of state regulation of Ukraine's foreign economic activity are proposed.

Keywords: foreign economic activity, international trade, integration processes, world economy, state regulation, foreign investments, scientific and technological progress, investment attractiveness, legal regime of martial law, innovative provision of industries.

ЗМІСТ

ВСТУП	12
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....	16
1.1. Зовнішньоекономічна діяльність: поняття, принципи, види забезпечення	16
1.2. Інституційно-правове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану	21
1.3. Детермінанти забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.....	25
РОЗДІЛ II. ДІАГНОСТУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	30
2.1 Аналіз зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану	30
2.2 Оцінка факторів впливу на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану	35
2.3 Оцінювання перспективності забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану	40
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II.....	46
РОЗДІЛ III. ШЛЯХИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	48
3.1. Шляхи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності окремих регіонів України	48
3.2. Напрями вдосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України	51
3.3. Напрями вдосконалення митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України	56
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III	61
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах розвиток та забезпечення зовнішньоекономічної діяльності країни є дуже важливим оскільки кожна країна світу, з відкритим типом економіки, трансформує національну економіку для інтеграції її до світової економічної спільноти. Такий процес дозволяє країнам розширити свою експортно-імпортну діяльність, надає можливостей для охоплення більшої кількості ринків за власною спеціалізацією, та надає можливість диверсифікувати поточну діяльність: виробництво, науково-технічний й інноваційний прогрес. Також перевагою розвитку зовнішньоекономічної діяльності є залучення зовнішніх інвестицій, отримання міжнародного досвіду в різних сферах діяльності та оптимізація національної економіки до стандартів інших розвинутих країн. За таких умов національний виробник нарощує свою конкурентоспроможність, що дозволяє отримувати більше коштів від міжнародної торгівлі, і дає можливість країні заявити про себе як про активного гравця у світовій економіці. Для України забезпечення зовнішньоекономічної діяльності є дуже значущим процес, особливо в умовах правового режиму воєнного стану, так як це дасть можливість для більш швидкого відновлення та нарощування таких показників як ВВП, кількість залучених інвестицій, рівень експорту та імпорту. Необхідним є правильне формування стратегії розвитку та забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в пріоритетних сферах економіки в умовах правового режиму воєнного стану.

Огляд літератури. Дослідженням забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України займалися багато вітчизняних науковців, як Кисельова О.М., Платонова О.І., Стоян О.Ю., Домбровська С.М., Свічкарь В.А., Іванова В.М., Платонова І.О., Скрипник С.В., Шовкопляс Г.М., Зелінська О.З., Ізюмцева Н., Буркіна Н.В., Якушев О.О. та інші. Хотілось би зазначити, що незважаючи на великий внесок науковців для розкриття теми та розробки певних заходів для ефективної зовнішньоекономічної діяльності України, саме

забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану потребує більше детального огляду та розробки заходів забезпечення в цих особливих умовах.

Метою магістерської дисертації є теоретично-правове обґрунтування, аналітичне діагностування діяльності та розробка шляхів трансформації, спрямованих на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану.

Завданнями магістерської дисертації виступають:

- розкрити сутність, види та принципи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності;
- охарактеризувати детермінанти забезпечення зовнішньоекономічної діяльності;
- розкрити інституційно-правові принципи забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану;
- проаналізувати зовнішньоекономічну діяльність України в умовах правового режиму воєнного стану;
- оцінити фактори впливу на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану;
- оцінити перспективи для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану;
- запропонувати шляхи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності окремих регіонів України;
- запропонувати напрями вдосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України;
- запропонувати напрями вдосконалення митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану.

Предметом дослідження є теоретико–правові та практичні засади вдосконалення забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану.

Методи дослідження. Для вирішення основних задач магістерської дисертації були застосовані різноманітні методи дослідження: метод узагальнення та систематизації для розкриття сутності та принципів забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України; метод групування для характеристики детермінант забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України; метод порівняння та статистичний метод для зовнішньоекономічну діяльність України в умовах правового режиму воєнного стану; методи аналізу та синтезу для визначення перспективи для забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану; графічний та табличний методи для наочного представлення результатів проведеного дослідження; експертної оцінки для оцінки чинників впливу на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Наукова новизна магістерської дисертації.

Удосконалено:

- напрями розвитку та залучення окремих регіонів до загального забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану, що стає поштовхом до більш ефективного використання ресурсів та потужностей регіонів для досягнення національної стратегії інтеграції до світової спільноти;
- механізми державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України, так як держава виступає в якості гарантії дотримання умов стратегії забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України як для внутрішнього, так і для зовнішнього ринку.

Отримали подальший розвиток:

- поняття зовнішньоекономічної діяльності в контексті трансформації економіки, що дає можливість обрати ефективну стратегію розвитку економіки держави та посилити її конкурентоспроможність;
- напрямів для подальшої співпраці з розвиненими країнами на економічному рівні; отримання обміну ресурсів, знань та інвестицій під час цієї співпраці.

Практичне значення отриманих результатів. Розвиток методологічних підходів до забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану. Сформульовані та обґрунтовані в магістерській дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані для подальшого аналізу забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану або для вдосконалення принципів забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України.

Структура та обсяги роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загального, та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 68 сторінки друкованого тексту та містить 5 таблиць, 10 рисунок, список використаних джерел.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

1.1. Зовнішньоекономічна діяльність: поняття, принципи, види забезпечення

В умовах сьогодення практично неможливо знайти країну, яка не була б задіяна у світовій економіці. Ігнорувати інтеграційні процеси не може жодна країна, так як ці процеси пов'язані з подальшими напрямками розвитку та прискорення зовнішньоекономічної діяльності та міжнародної торгівлі, освоєння нових ринків, нарощування економічного потенціалу і навіть питання оборонної та економічної безпеки [1].

Міжнародні економічні відносини є однією зі складових економіки, яка найдинамічніше розвивається. В умовах розвитку світової економіки, транснаціональне співтовариство країн є важливою складовою для всіх країн, що розвивають свою економіку, метою яких є інтеграція та входження до економіко-політичних союзів, вільних економічних зон, приєднання до регіональних угод або інших подібних союзів чи угруповань [1]. Інтеграція відбувається шляхом відповідної гармонізації національного законодавства, національних правових систем на засадах єдиних загальновизнаних норм і стандартів, з одночасним посиленням національної безпеки [1].

Під час інтеграції країни у світову економічну систему посилюється роль держави в управлінні національною економікою та соціальним розвитком, зростає потреба у всеохоплюючому аналізі та вивченні фінансового стану інших держав, що належать до того чи іншого інтеграційного угруповання, їхніх потреб у виробництві окремих товарних груп, зіставленні показників розвитку країни з іншими країнами, визначенні пріоритетних напрямів здійснення зовнішньоекономічної діяльності, спрямованих на розвиток національних економічних систем і багато інших питань, пов'язаних із розвитком зовнішньоекономічних зв'язків [1].

Наша країна має багату історію не тільки в культурному напрямі, але й в економічному напрямі. Цей шлях почався ще до того, як Україна отримала свою незалежність, і тому можна виділити декілька етапів становлення та розвитку механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

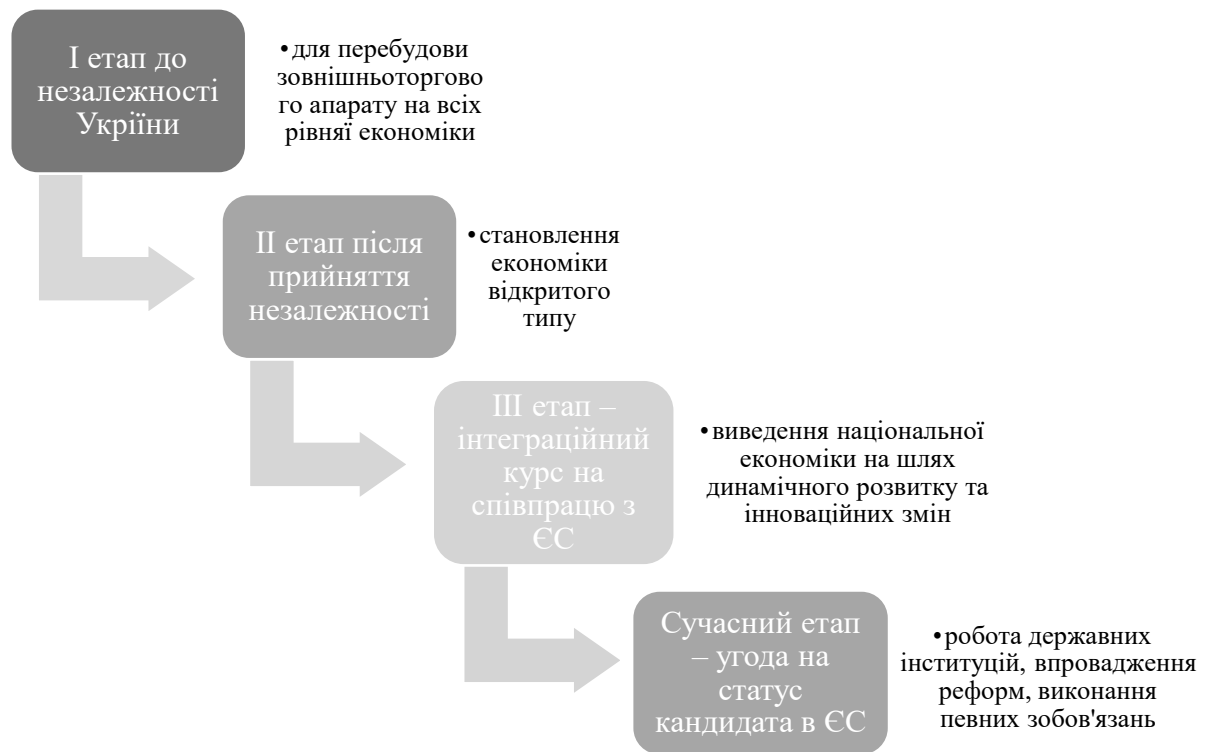

Рис. 1.1. Становлення функціонування зовнішньоекономічної діяльності України [1, 2, 3]

Один із етапів, який був до прийняття незалежності України з 1987 до 1991 років, характеризувався ліквідацією державної монополії на зовнішню торгівлю та зміною принципів організації управління зовнішньоекономічною діяльністю [2]. Цей період став початком для перебудови зовнішньоторгового апарату на рівні підприємств, регіонів і країни в цілому [2]. Були прийняті важливі угоди, а саме ті, що характеризували розширення прав міністерств і відомств, об'єднань і підприємств для виходу на зовнішній ринок, установлення прямих зв'язків, розвитку виробничої і науково-технічної кооперації [2].

Цей період став базою для державного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю для незалежної країни. Так як курс на незалежність країни потребував розроблення нових концепцій для зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням проведення Україною самостійної зовнішньоекономічної політики [2]. Після цього етапу зовнішньоекономічна діяльність почала розглядатися не тільки як складова частина господарської діяльності підприємства, але й як важливий фактор економічного росту, створення передумов більш інтенсивного розвитку інтеграційних процесів на мікрорівні [2].

Наступним етапом, який розпочався з 1991 року, коли Україна отримала свою незалежність, було становлення економіки відкритого типу та визначилася висока залежність країни від здійснення зовнішньоекономічної діяльності [1]. За рахунок цього фактору економіка України підвищує вимоги до можливих стратегічних країн-партнерів для майбутніх відносин на рівні світової економіки [1].

Після визначення відкритого типу економіки, Україна проголосила стратегічним напрямом свого розвитку інтеграції до країн Євросоюзу. І тому основним завданням для держави виявилось виведення національної економіки на шлях динамічного розвитку та інноваційних змін [1]. Для цього потрібно було дотримуватись певних вимог та пріоритетів, а саме щодо забезпечення належного рівня конкурентоспроможності на зовнішніх ринках сучасної високотехнологічної продукції з одночасним посиленням національної безпеки та захистом національного товаровиробника [1].

Також після визначення курсу розвитку зовнішньоекономічної діяльності країни, були встановлені які відповідні органи та сектори економіки будуть сприяти захищеності вітчизняного ринку, стимулюванню інноваційного шляху розвитку, а це саме: митна та податкова політика держави, яку можливо розглядати як систему принципів, напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів і безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої

торгівлі [1]. На жаль, політична ситуація нашої країни гальмує розвиток та встановлення дієвих регуляторів митної та податкової політики і негативно впливає на стан розвитку зовнішньоекономічної діяльності [1].

На сучасному етапі, після підписання угоди на членство України в Європейському союзі, в країні з'явилися нові можливості. Реалізація, або отримання цих можливостей відбувається за умови виконання кожним суб'єктом (фізичною чи юридичною особою) певних умов, процедур та інших у певному проміжку часу, як в Україні так і за її межами, зокрема в країнах ЄС [3]. Цей поступовий процес інтеграції української економіки до внутрішніх ринків ЄС, потребуватиме надзвичайно серйозних зусиль не тільки від суб'єктів господарювання України, але й від самої держави [3]. Дуже важливим для України є своєчасна та фахова робота державних інституцій усіх гілок влади, впровадження відповідних реформ та виконання зобов'язань [3]. Перелік цих зобов'язань досить великий: скасування і прийняття податків мит, зборів, нетарифних заходів, нових стандартів ЄС, адаптації законодавства України до ЄС та багато іншого [3]. Але після виконання всіх зобов'язань в результаті Україна отримає більш налагоджені зовнішньоекономічні зв'язки з країнами ЄС, стабільнішу політичну та економічну ситуацію, та в майбутньому членство в Європейському Союзі [3].

Відповідно до Статті 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» існують наступні види забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюються в Україні [4]:

- експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили;
- надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, в тому числі: виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та інших, що прямо і виключно не заборонені законами України; надання

вищезазначених послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України;

- наукова, науково-технічна, наукововиробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі;

- міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами у випадках, передбачених законами України;

- кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності; створення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності банківських, кредитних та страхових установ за межами України; створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України у випадках, передбачених законами України;

- спільна підприємницька діяльність між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами;

- підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності; аналогічна діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України [4];

- організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі, за участю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібної торгівлі на території України за іноземну валюту у передбачених законами України випадках;

- товарообмінні (бартерні) операції та інша діяльність, побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;
- орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;
- операції по придбанню, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, валютних біржах та на міжбанківському валютному ринку;
- роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності як на території України, так і за її межами; роботи іноземних фізичних осіб на контрактній оплатній основі з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності як на території України, так і за її межами;
- інші види зовнішньоекономічної діяльності, не заборонені прямо і у виключній формі законами України [4].

1.2. Інституційно-правове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану

Варто відмітити, що серед комплексу невідкладних завдань щодо забезпечення ефективного включення України у світове господарство і міжнародне співробітництво, першочергове значення має формування механізму зовнішньоекономічних зв'язків, його теоретична розробка та практичне втілення в життя [4].

Звертаючись до принципів міжнародного поділу праці, характеру розвитку продуктивних сил України, існуючих науково-технічного та ресурсного потенціалів, орієнтир зовнішньоекономічної діяльності, що формується в країні, направлений на реалізацію головної стратегічної мети в сфері зовнішньоекономічної політики — інтеграцію народногосподарського

комплексу України у світову господарську систему [4]. Ця інтеграція передбачає досягнення таких цілей:

- формування розвинутої ринкової системи господарства, яка спиралась би на загальноприйнятих у світовій практиці принципах, нормах та економічних механізмах [4];
- використання можливостей світового ринку для структурної перебудови національного господарства [4];
- використання зовнішньоекономічної сфери як активного фактору динамічного та високоефективного економічного зростання [4].

Слід сказати, що на сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України має важливе місце зміцнення конкурентоспроможності національного виробника, інноваційному відновленні економіки, утвердженні сприятливого інвестиційного й підприємницького клімату, де інституційною основою є система нормативно-правових джерел і сукупність органів, що виконують функції зі створення, реалізації та контролю виконання нормативно-правових актів [4].

Особливої значущості розвиток правової основи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності набуває з огляду на основні напрямки зовнішньоекономічної і політичної стратегії України [4]. Державне регулювання обумовлюється необхідністю змін у принципах функціонування системи зовнішньоекономічної діяльності в Україні, та вимогою узгодження національної законодавчої бази зовнішньоекономічної діяльності з відповідними нормами законодавства інших країн світу [4].

Основними видами зовнішньоекономічної діяльності є зовнішня торгівля, фінансово-кредитні операції, підприємницька діяльність, науково-технічна кооперація з іноземними підприємцями, надання ним різноманітних послуг [5]. Ці напрями діяльності регулюються, з одного боку, державою в особі його органів, а з іншої – недержавними органами управління економікою (біржами, торговельними палатами, союзами і так далі) і самими суб'єктами

зовнішньоекономічної діяльності на підставі укладених між ними координаційних угод. [5].

Органи державного управління, що здійснюють свої функції на макрорівні, підрозділяються на: загальнодержавні структури, регулюючі діяльність усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності і територіального розміщення [5]. До них відносяться Верховна Рада України, Уряд України, Національний банк, Державний митний комітет, Антимонопольний комітет.

До територіальних органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності відносяться місцеві Ради народних депутатів і їх виконавчі і розпорядливі органи, а також територіальні підрозділи органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [6].

Для сучасної практики державного регулювання зовнішньоекономічних зв'язків базовим є поєднання оформлених правовими документами правил і норм, які були встановлені державою, але з наданням певної ініціативи та свободи господарюючим суб'єктам-учасникам цієї діяльності [6]. У всіх країнах, після вибору напряму відкритого типу економіки, де одним з факторів є широка лібералізація зовнішньоекономічної діяльності, її державне регулювання є об'єктивною необхідністю [6]. Таке регулювання спрямоване на забезпечення захисту інтересів країни і суб'єктів її зовнішньоекономічної діяльності, створення для останніх рівних можливостей розвивати усі види підприємницької діяльності і напряму використовувати прибутки і здійснювати інвестиції, на розвиток конкуренції і ліквідацію монополізму [6].

До головних цілей державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні відносяться:

- забезпечення збалансованості економіки і рівноваги внутрішнього ринку країни [6];
- стимулювання прогресивних структурних змін в економіці [6];
- створення найбільш сприятливих умов для залучення національної економіки в систему світового розподілу праці [6];

– наближення до ринкових структур розвинених зарубіжних країн [6].

Регулювання такої діяльності здійснюється за допомогою законів України, актів тарифного і нетарифного регулювання, економічних заходів оперативного регулювання (валютно-фінансових, кредитних та ін.), рішень недержавних органів управління економікою, які приймаються відповідно до їх статутних документів, договорів, що укладаються між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності [6].

Глобальні зміни дуже впливають на пріоритетні напрями для розвитку ЗЕД держави, а саме зміцнення позицій національного товаровиробника перед зарубіжним конкурентами. В період пандемії Covid-19 скорочення імпорту стало додатковим стимулом для вітчизняних суб'єктів господарювання, їх більшої стабілізації на ринку [7]. Глобальна криза для української економіки посприяла створенню стимулів для росту ефективності роботи підприємств, підвищення якості товарів і послуг, тим самим надаючи господарюючим суб'єктам можливість отримати довіру і прихильність громадян до української продукції [7]. Тому на майбутні періоди розвитку ЗЕД, зниження імпорто залежності України та стимулювання експортної активності за умови державної підтримки, стало б ефективною стратегією регулювання [7]. Проте, війна повністю змінила умови для ЗЕД.

Воєнний стан є специфічним правовим режимом, в умовах якого не всі ринкові інструменти впливу на ЗЕД є доцільними і ефективними [7]. Основою регуляторного механізму стають правові важелі впливу [7]. Проте, значна увага у законодавстві приділена регулюванню торгівлі із державою-агресором та/або державою-окупантом [6]. Власне, основним інструментом, необхідним для обмеження співпраці держав (в актуальний час такими є Україна та держава-агресор Російська Федерація), є ембарго [7].

Беззаперечним є факт, що частка торгівлі України із Російською Федерацією мала достатньо високе значення, проте основні задачі для нашої країни на даний момент полягають не лише у обмеженні співпраці і торгівлі із агресором, а і у формуванні правового базису для розвитку ЗЕД із іншими

державами, зокрема державами ЄС, оскільки саме європейський ринок в контексті актуальних подій є перспективним [7].

1.3. Детермінанти забезпечення зовнішньоекономічної діяльності

У сучасних умовах розвитку економіки України центр тяжіння для економічних реформ є регіональний економічний розвиток. Тепер усе більше поширюються права регіонів у розв'язанні соціально-економічних проблем з огляду на зовнішню сферу [8].

Прискоренню розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону сприяє реалізація загальнодержавних та регіональних програм як основних інструментів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [8]. Втілення цих програм у життя є важливим для досягнення результатів у: розвитку зовнішньоекономічної діяльності, стимулюванню експорту товаровиробників регіону; розвитку експортного потенціалу, поліпшенню його структури [8].

Рис.1.2. Чинники впливу та механізми активізації ЗЕД України [7, 8, 9, 10]

При цьому слід зазначити, що на регіональному рівні одночасно діють і органи місцевого самоуправління, і місцеві державні адміністрації, що наділені дуже подібними функціями у сфері соціально-економічного розвитку

території, в тому числі і зовнішньоекономічній сфері, проте їх повноваження чітко не розмежовані [8]. Таке дублювання повноважень і конкурування зазначених органів є негативною причиною відсутності чітких меж відповідальності посадових осіб означених органів за виконання прийнятих рішень [8]. Тому для підвищення ефективності регіональної політики цими органами, треба забезпечити їх належну взаємодію у сфері управління зовнішньоекономічною діяльністю [8].

За таких обставин Україні з нестабільними ринковими інституційними структурами досить складно забезпечувати власну зовнішньоекономічну безпеку [9]. Тому саме зараз провідні науковці виділяють необхідність визначення та нейтралізації загроз зовнішньоекономічній безпеці [9]:

- Посилений процес накопичення суверенних боргів, що можна побачити у переважній більшості країн світу [9];
- можливі втрати від зменшення кількості вітчизняного експорту внаслідок зменшення темпів споживання продукції на відповідних ринках, і збільшення світової конкуренції [9];
- загроза трансферту ризиків між ринками від одних країн до інших [9];
- посилення державної ролі провідних країн світу в ліквідації приватних боргів корпоративного сектору через реалізацію протекціоністської політики та закріплення базових галузей як об'єкта державної підтримки [9].

Також існує негативний вплив на інститут зовнішньоекономічної діяльності України від малорозвиненого наукового та технічного потенціалу господарської діяльності [10]. Це характеризується тим, що держава виступає більше в ролі сировинного постачальника для великих держав, аніж постачальником провідних технологій чи продуктів [10]. За рахунок цього знижується рівень конкурентоспроможності на світовій арені ринкових відносин [10].

Іншими суттєво негативними чинниками які впливають на активізацію зовнішньоекономічної діяльності України є нестабільна політична ситуація

країни та низька конкурентоспроможність національного виробника перед зарубіжним виробником [10]. Це призводить до невисокого рівня інвестиційної привабливості, а отже надія на отримання достатньої кількості фінансових ресурсів для розвитку підприємств знижується [10]. Подолання проблематики зовнішньоекономічної діяльності можливе лише за умови збільшення розміру внесків у капітал та впровадження в механізм інноваційних розробок [10]. Багато науковців наголошують, що перехід України до Четвертої промислової революції стане поштовхом стимулювання внутрішніх ринків, а згодом і підвищення ефективного конкурентного статусу виробництв на світовому рівні [10].

Але незважаючи на всі чинники, які негативно впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності України, існують шляхи покращення та стимулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону, а в подальшому і держави. Ключовими ланками механізму становлення та розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону є преференційні економічні режими; прикордонно-торгівельні відносини (прикордонна торгівля); міграційно-трудова відносини (зовнішньо-трудова міграція) [7].

Механізм дії преференційних режимів у транскордонних регіонах полягає у стимулюванні іноземного інвестування, освоєння нових технологій та імпорту високотехнологічного обладнання, що веде до розвитку транскордонного бізнесу та диверсифікації транскордонних ринків товарів і послуг [10]. Після чого активізується інвестиційне співробітництво у межах транскордонного регіону, а також збільшуються обсяги транскордонної торгівлі товарами і послугами [7].

Другим є механізм, сформований на базі розвитку прикордонної торгівлі. Ключовим у прикордонно-торговельному механізмі є формування торговельно-посередницьких мереж у межах транскордонного регіону, розвиток логістичних систем, орієнтованих на обслуговування прикордонної торговельної діяльності, а також спонтанний вплив на розвиток неформальних інститутів розвитку транскордонного підприємництва та

еволюції транскордонних ринків, включаючи розвиток виробничої, транспортної та комунальної інфраструктури [7].

Ще однією ланкою активізації зовнішньоекономічних зв'язків, яка спирається на європейський досвід ведення бізнесу та інтеграцію до європейського суспільства, є міграційно-трудова ланка. Експерти відзначають, що ця є також безпосереднім джерелом досвіду, знань, міжособистісних контактів, школою бізнесу та ринкової поведінки [7]. Крім цього, кошти які приходять з-за кордону за рахунок праці співвітчизників там, підвищують платоспроможний попит і таким чином стимулюють виробництво [7]. Це сприяє розвитку малого бізнесу, прискоренню формування середнього класу, що позитивно відображається на активізації зовнішньоекономічних зв'язків в умовах євро регіональної співпраці [7].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

На основі проведеного аналізу можна зрозуміти, що зовнішньоекономічна діяльність кожної країни є важливим фактором інтеграції країни у світову економіку. Цей сектор економіки дуже динамічно розвивається за рахунок відкритого типу економіки, де є велика можливість освоєння нових ринків й нарощування економічного потенціалу як виробника.

В Україні ЗЕД поступово розвивалась та «відкривалась» до співпраці з новими країнами. На даному етапі в ролі кандидата на вступ до ЄС, Україна активніше намагається встановити нові ланцюги для співпраці, щоб показати себе як активного гравця в світовій економіці.

Зараз Україна знаходиться на етапі формування зовнішньоекономічних зв'язків за рахунок укріплення конкурентоспроможності національного виробника на ринку серед інших іноземних виробників, державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на основі законодавчої бази, створення більш сприятливого інвестиційного клімату для розвитку економіки та направлення на інноваційний розвиток.

Але до сих пір є досить багато чинників, які негативно впливають на активізацію ЗЕД України, до яких відносяться: низька конкурентоспроможність національного виробника, нестабільна політична ситуація в країні, низький рівень безпеки зовнішньої економіки, малорозвинені науковий та технічний сектори та відсутність взаємодії в управлінні зовнішньоекономічної діяльності. Незважаючи на всі чинник, існують механізми активізації ЗЕД, які потрібно впроваджувати зараз, щоб почати плавний процес переходу до принципів діяльності згідно з вимогами ЄС. Такими механізмами виступають: преференційні економічні режими, прикордонно-торгівельні відносини, міграційно-трудова відносини. Усі напрями позитивно вплинуть на трансформацію зовнішньоекономічної діяльності, а саме торгівлі, залучення інвестицій та отримання іноземного досвіду.

РОЗДІЛ II. ДІАГНОСТУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1 Аналіз зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану

Процес зовнішньоекономічної діяльності України відбувається за рахунок діяльності суб'єктів господарювання всередині країни та іноземних суб'єктів, які взаємодіють як в Україні, так і за її межами. Діяльність ЗЕД є дуже важливою для України, тому що підштовхує до прогресивних структурних змін в економіці, відбувається рівновага на внутрішньому ринку, та створюються підходящі умови для інтеграції економіки до світової економічного простору [11].

Однією з важливих складових зовнішньоекономічної діяльності є міжнародна торгівля, яка має великий вплив на розвиток економіки держави та є одним з найважливіших напрямків розвитку сучасної держави, так як є сполучником між країною та товарами, які неможливо виробляти всередині країни, й джерелом доходів від операцій спрямованих на експорт та імпорт [12].

Завдяки торгівлі розширюється виробництво та споживання, зростає конкуренція між виробниками, виробляється більше товарів, необхідних для споживачів, а також увесь надлишок товарів та послуг, які не споживаються усередині країни, можуть бути реалізовані на нових каналах збуту. Для багатьох країн світу, які не мають багато запасів сировини та які не можуть виробляти велику кількість товарів, це єдиний варіант, як себе забезпечити всім необхідним [12].

Зовнішня торгівля вважається одним із найдавніших міжнародних обмінів товарів, послуг та робіт, який існує у світі. Експорт – це процес виробництва в одній країні, а реалізація в іншій чи інших. Імпорт в свою чергу

– це процес виробництва поза межами країни, але реалізація і споживання всередині цієї країни [12].

Табл.1. Зовнішньоторговельний баланс товарів та послуг України [13, 14]

Рік	Експорт	% ВВП	Імпорт	% ВВП	Сальдо	% ВВП
2012	717347	50.9	835394	-59.3	-118047	-8.4
2013	681899	46.9	805662	-55.4	-123763	-8.5
2014	770121	49.2	834133	-53.2	-64012	-4.1
2015	1044541	52.8	1084016	-54.8	-39475	-2.0
2016	1174625	49.3	1323127	-55.5	-148502	-6.2
2017	1430230	47.9	1618749	-54.3	-188519	-6.3
2018	1608890	45.2	1914893	-53.8	-306003	-8.6
2019	1636416	41.2	1947599	-49.0	-311183	-7.8
2020	1637399	39.0	1681526	-40.1	-44127	-1.1
2021	2224704	40.7	2286067	-41.9	-61363	-1.1
2022	36900	32,3	43400	36,1	-6500	-3,8

Тому доцільним буде проаналізувати показники зовнішньоторговельного балансу товарів та послуг України за останні десять років. Ми можемо спостерігати, що є тенденція до зростання експорту товарів, але в той же час зростає й імпорт. Сальдо є від’ємним у всіх роках починаючи з 2012 року до 2022 року. Це негативно впливає на економіку держави, тому що витрачається більше коштів на придбання необхідних товарів та послуг для задоволення запитів всередині країни.

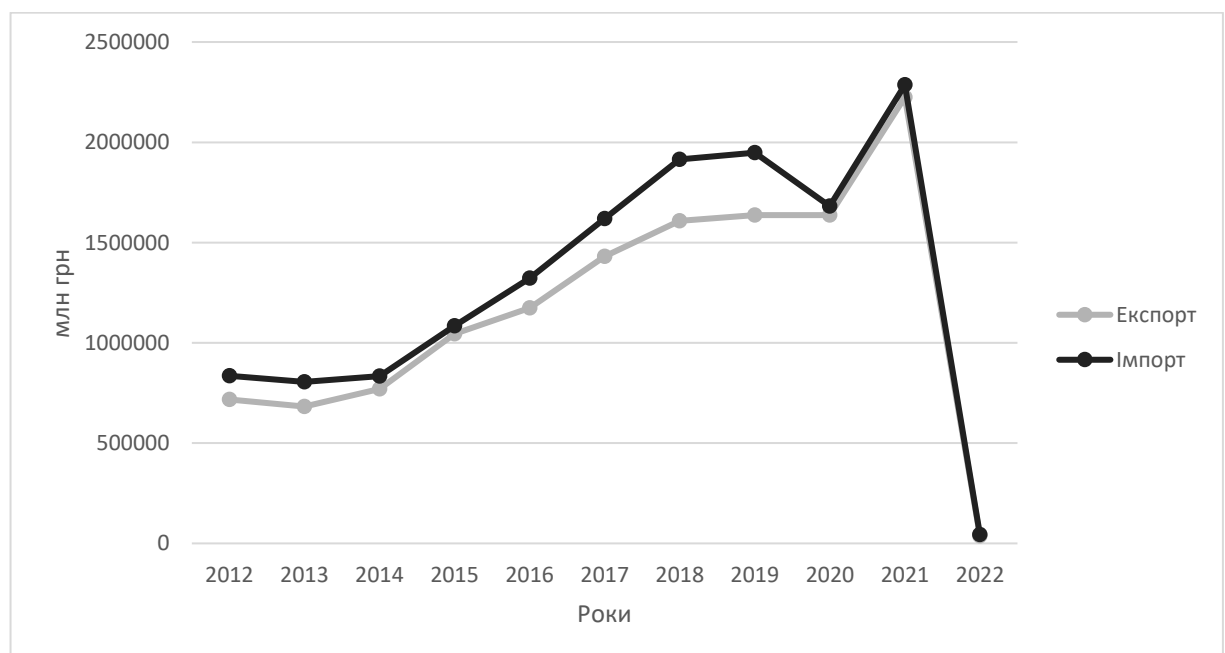

Рис.2.1. Динаміка показників експорту та імпорту України за 2012-2022 рр.
[13, 14]

На графіку 2.1. можна краще побачити динаміку приросту експорту та імпорту з 2012 року до жовтня 2022 року. Може прослідити, що у 2022 році значно скоротилися експорт та імпорт через повномасштабне вторгнення з боку росії.

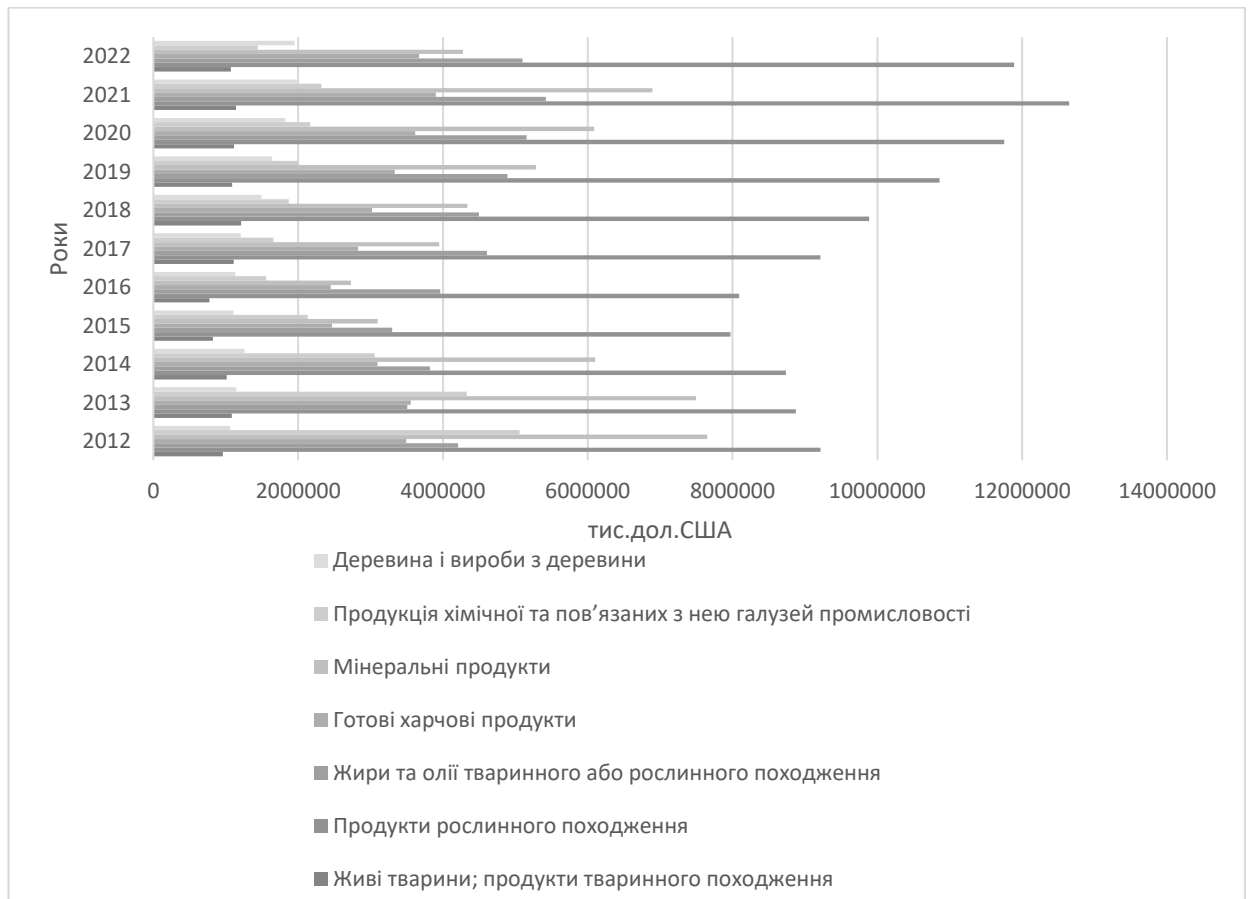

Рис.2.2. Товарна структура експорту України за 2012-2022 роки [15]

Проаналізувавши товарну структуру експорту України слід зазначити, що в 2021 році, після всесвітньої пандемії, експорт був на найвищому рівні. Найбільше всього з України експортуються: живі тварини, продукти рослинного походження, жири та олії, готові харчові продукти, мінеральні продукти, продукція хімічна та деревина. Тобто ми можемо прослідкувати, що найбільше всього в складову експорту з країни входять сировина та продукти агрокультури. Промислові товари все ще знаходяться на низькому рівні

експорту, тому що є проблема технологічної та наукової нерозвиненості деяких секторів економіки.

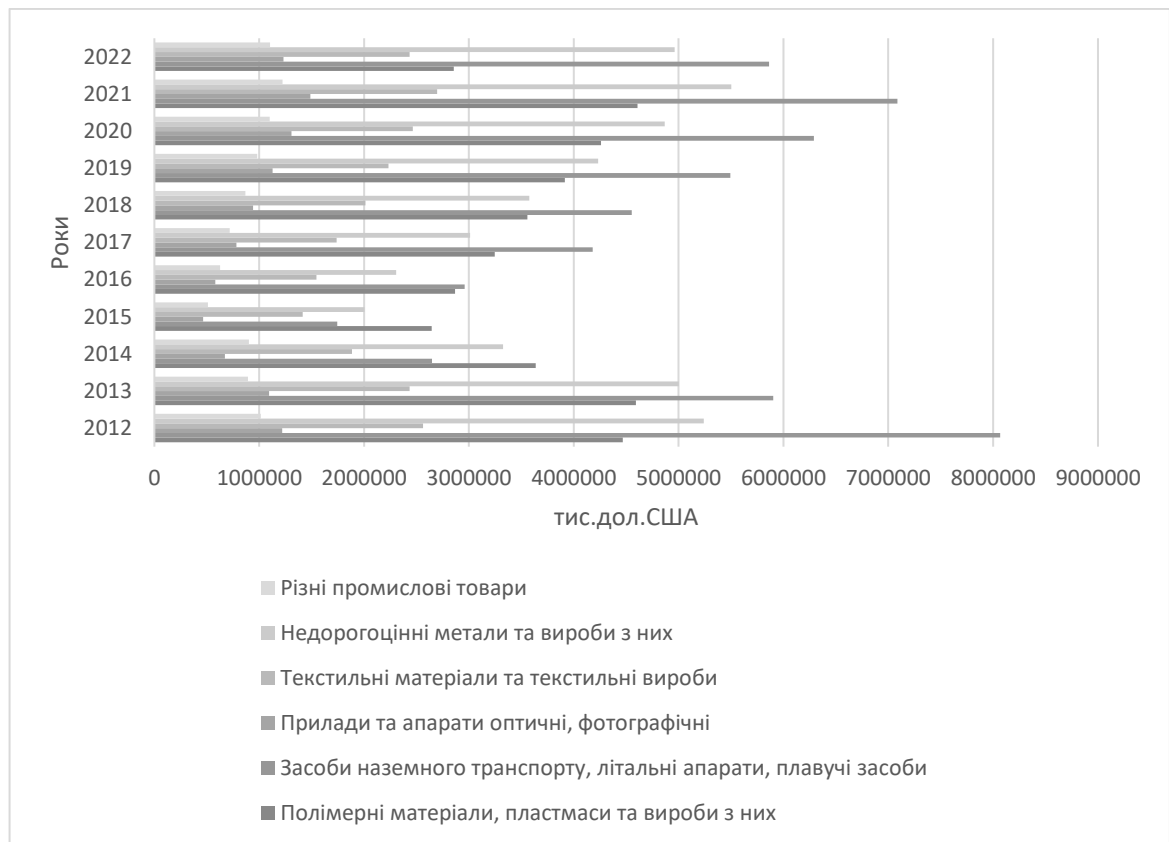

Рис.2.3. Товарна структура імпорту України за 2012-2022 роки [15]

Проаналізувавши імпорт України, можемо також побачити, що у 2021 році було імпортовано найбільшу кількість товарів, причиною чого стала всесвітня пандемія. Найбільше всього імпортуються готові вироби, а саме: промислові товари, вироби з недорогоцінних товарів, текстильні вироби та матеріали, оптичні та фотографічні прилади, засоби транспорту та полімерні товари. Тобто ми можемо бачити, що основу частку імпортованих товарів займають вже оброблені та готові до використання товари. Ці товари найчастіше не виробляються в Україні, або виробляються в недостатній кількості.

Також одним з важливих показників є географічна структура зовнішньоекономічної діяльності країни, яка показує наскільки є налагоджені

відносини з іншими країнами щодо торгівлі та яка ступінь взаємодії між ринками країн.

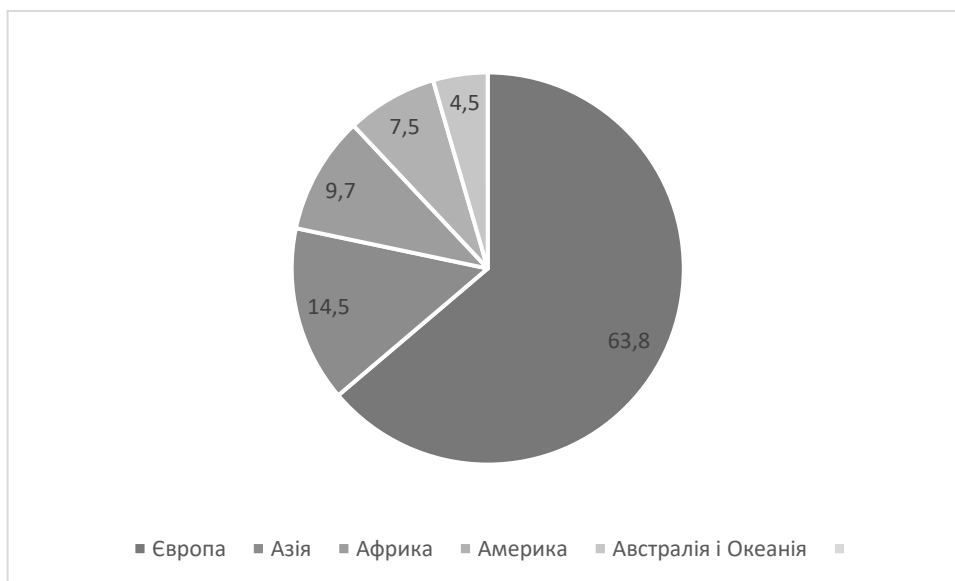

Рис.2.4. Географічна структура експорту України за 2021 рік [15]

З діаграми 2.3. можна побачити, що найбільше товарів експортується в країни Європи. З кожним роком цей показник зростає, і в 2022 році, незважаючи на воєнний стан в Україні, показник зріс на 9% [16]. Це дуже позитивна тенденція, тому що країна зараз знаходиться в статусі кандидата на вступ до ЄС, і це є гарним початком для подальшого розвитку відносин саме з країнами ЄС.

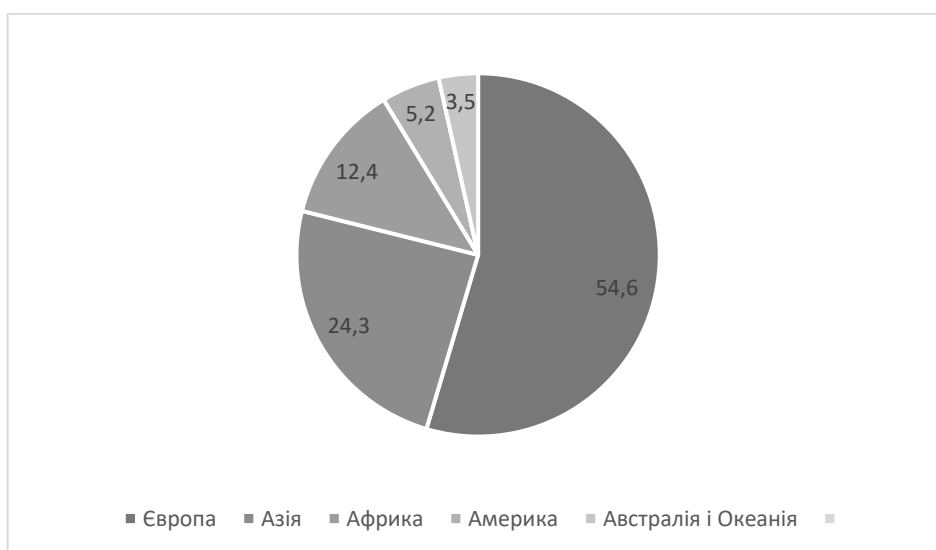

Рис.2.5. Географічна структура імпорту України за 2021 рік [15]

В свою чергу з діаграми 2.4. можна спостерігати, що найбільше імпортується товарів та послуг з країн Європи. Це можна пояснити тим, що територіально Україна близько знаходиться до Європи, тому набагато легше імпортувати вироби, тому що це займає менше часу та вже існують налагоджені відносини. А особливо в часи воєнного стану ця співпраця є дуже необхідною для двох сторін.

2.2 Оцінка факторів впливу на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану

Під час розвитку економіки країни існує багато чинників, які впливають з певною силою впливають на ефективність зовнішньоекономічної діяльності. В умовах глобалізації та інтеграції економіки країни у світову дія деяких чинників значно посилюється, тому основною стратегією для держави є регулювання економічних механізмів для відповідної політики щодо зовнішньоекономічної діяльності країни [17].

Існують різні види факторів, що впливають на зовнішньоекономічну діяльність: внутрішні та зовнішні. Для ефективної стратегії, направленої на розвиток зовнішньоекономічної діяльності, слід розглядати фактори як з точки зору суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, так і з точки загальної стратегії [17].

Для факторів внутрішнього характерним є те, що вони знаходяться у взаємодії з окремими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, і які можуть бути під впливом від операцій, які виконуються саме з цими окремими суб'єктами або їх об'єднаннями [17].

В свою чергу для зовнішніх факторів характерно бути залежними не від суб'єктів, які беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності, а від цілої стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності України, політичних

відносин з іншими державами і факторів зовнішнього середовища, які неможливо передбачити або дуже складно [17].

З боку держави та її стратегії зовнішньоекономічної діяльності України, внутрішніми факторами є ті, які змінюються під важелями економічних механізмів саме тієї країни. Зовнішні фактори змінюються від діяльності організації, змін діяльності країн-партнерів, геополітичного становища в світі [17].

Також існує класифікація факторів впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності, що дозволяє відокремити зовнішні фактори, які впливають на країну-виробника та країну-партнера. Зовнішні фактори, які знаходяться у мікросередовищі являються факторами, які є результатом державної політики та діяльності конкурентів, які знаходяться на тому ж рівні ринку. Зовнішні фактори, які знаходяться у макросередовищі, мають на собі вплив здебільшого від діяльності іноземних конкурентів та держав-партнерів. Внутрішні фактори є результатом діяльності самого підприємства [17].

Проаналізувавши економічну діяльність України можна скласти таблицю зовнішніх та внутрішніх загроз на зовнішньоекономічну діяльність держави.

Таблиця 2 [17]

Класифікація загроз зовнішньоекономічної діяльності

Внутрішні загрози	Зовнішні загрози
1. Недостатня наявність необхідних ресурсів для виробництва.	1. Політична нестабільність.
2. Недостатня кваліфікація працівників деяких секторів економіки.	2. Низька інвестиційна привабливість.
3. Невисока мотивація працівників.	3. Агресивна конкуренція.
4. Переваження тіньової економіки.	4. Великий зовнішній державний борг.
5. Нерозвинена наукова та технологічна база.	5. Негативний темп приросту ВВП.

З таблиці 2 можемо побачити, що існує досить багато зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на зовнішньоекономічну діяльність України в тій чи іншій мірі. Для визначення найбільшого впливу з боку загроз можна використати метод експертних оцінок, який покаже вагу тієї чи іншої загрози. Ідеєю методу колективного рішення є виявлення індивідуальної думки та на основі цього формування колективного рішення [17]. Суть методу є в тому, щоб провести інтуїтивно-логічний аналіз в поєднанні з кількісним методом, та на основі цього прийняти рішення [17]. Метод проводиться за допомогою опитування експертів на науковій основі, а обробка результатів проводиться за допомогою математичної статистики [17].

Для класифікації загроз зовнішньоекономічної діяльності і використанні методу експертної оцінки були характерними наступні цілі [17]:

- Визначення ваги впливу факторів на розвиток зовнішньоекономічної діяльності України;
- Визначення факторів, які найбільше впливають на зовнішньоекономічну діяльність України;
- Використати метод, який включає себе інтуїтивно-логічний аналіз.

Таблиця 3 [17]

Зовнішні загрози	1. Політична нестабільність.	2. Низька інвестиційна привабливість.	3. Агресивна конкуренція.	4. Великий зовнішній державний борг.	5. Негативний темп приросту ВВП.	Сила впливу	Вага
1. Політична нестабільність.	1	1/5	1/7	1/9	5	0,437	0,053
2. Низька інвестиційна привабливість.	5	1	1/7	5	7	1,146	0,501
3. Агресивна конкуренція.	1/7	1/7	1	1/3	1/9	0,2[24]	0,029
4. Великий зовнішній	9	1/3	3	1	7	2,290	0,277

державний борг.							
5. Негативний темп приросту ВВП.	5	1/3	1/7	9	1	1,165	0,14 1
Сума						8,275	1,00 0

Вплив зовнішніх загроз доцільно оцінити методом парних порівнянь на основі багатомірного шкалювання. За допомогою зведеної таблиці 3, яка показує ступінь впливу всіх зовнішніх факторів на зовнішньоекономічну діяльність України, можна зробити висновок, що одними з найвагоміших чинників є політична нестабільність в країні та низька інвестиційна привабливість. Ці два фактори взаємопов'язані між собою, тому що політична ситуація є причиною такої низької інвестиційної залученості з боку партнерів.

Таблиця 4 [17]

Внутрішні загрози	1. Недостатня наявність необхідних ресурсів для виробництва.	2. Недостатня кваліфікація працівників деяких секторів економіки.	3. Невисока мотивація працівників.	4. Переваження тіньової економіки.	5. Нерозвинена наукова та технологічна база.	Сила впливу	Вага
1. Недостатня наявність необхідних ресурсів для виробництва.	1	1/5	1/7	1/9	1/5	0,229	0,028
2. Недостатня кваліфікація працівників деяких секторів економіки.	5	1	7	1/7	7	2,036	0,252
3. Невисока мотивація працівників.	1/7	1/7	1	1/5	1/9	0,214	0,027
4. Переваження тіньової економіки.	9	5	5	1	7	4,360	0,539

5. Нерозвинена наукова та технологічна база.	7	1/3	1/7	9	1	1,246	0,154
Сума						8,085	1,000

Вплив внутрішніх загроз також доцільно оцінити методом парних порівнянь на основі багатомірного шкалювання. За допомогою зведеної таблиці 4, ми бачимо, що найбільш вагомим фактором є переважання тіньової економіки в країні, яке сповільнює роботу держави, і тому розвиток деяких секторів економіки є на низькому рівні, а це означає, що зовнішньоекономічна діяльність теж залишається на низькому рівні.

Ще однією проблемою, яка не була зазначена зверху, але яка все має великий вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності України, впливає на імідж та довіру вітчизняного виробника та розрізняє з іноземними виробниками є відповідність європейським вимогам. З початку дії Угоди про асоціацію з ЄС та зараз вже позиції кандидата на вступ до ЄС, метою є трансформування національних систем для того, щоб відповідати стандартам та вимогам Європейського Союзу [18]. Український товаровиробник досить недостатньо відповідає європейським стандартам, вимогам щодо якості, тому національний виробник є неконкурентоспроможним на зовнішньому ринку [18]. Це значно гальмує експорт багатьох товарів, а отже держава не отримує тих запланованих коштів від зовнішньоекономічної діяльності.

Угода про асоціацію з ЄС вимагає від України прийняти низку європейських стандартів, що включає, крім 5 тисяч гармонізованих стандартів, близько 24 тисяч європейських стандартів (тобто стандартів, розроблених CEN, CELELEC або ETSI) [18]. Це буде непростий шлях для держави оскільки треба відмовитись від старих невідповідних стандартів на законодавчому та виконавчому рівні. Також відповідні органи повинні гарантувати, що держава буде брати активну участь у роботі європейських і міжнародних організацій зі стандартизації та оцінки відповідності, включаючи акредитацію [18]. Тільки за таких умов відбудеться вихід національного виробника на зарубіжні ринки,

а особливо на європейський. Але не слід забувати, що правильний аналіз також допоможе у виході виробника на зарубіжні ринки, для того щоб задовольнити існуючі потреби на існуючий попит [18]. Проблеми якості можна уникнути за допомогою акумулювання вільних коштів підприємства та залучення інвестицій в інноваційні розробки пріоритетних галузей [18].

2.3 Оцінювання перспективності забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах правового режиму воєнного стану

Зараз для України посилення та розвиток відносин з Європейським Союзом є одним з пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної діяльності України. Держави ЄС є одними з головних партнерів у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, а саме міжнародної торгівлі, міжнародного поділу праці та взагалі інтеграційних процесів. З кожним роком економічні відносини України з Європейським Союзом суттєво поліпшуються, значною мірою за рахунок експорту [19].

Такий процес почав відбуватися завдяки набуттю чинності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у вересні 2017 р., яка передбачає створення зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та Європейським Союзом [20]. Перевагами Угоди для українських підприємств виступають стабільний преференційний доступ до потужного ринку з великою кількістю споживачів. В свою чергу перевагами для Європейського Союзу є доступ до нових постачальників, набуття нових партнерів, освоєння нових ринків [20]. Найбільшим поштовхом це стало саме для сільськогосподарського комплексу за рахунок експорту великої кількості продукції, при цьому не сплачуючи митних зборів через квоти на кожний вид продукції індивідуально [20].

Іншими перспективами розвитку зовнішньоекономічної діяльності України та Європейського Союзу є торгівля послугами в галузі транзиту енергоносіїв. За рахунок цього Україна зможе отримати значну суму коштів для розвитку інших галузей [19].

Однією з перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності України з ЄС є створення зони вільної торгівлі для мінімізації затрат на митні платежі, який стане сильним поштовхом для створення одного економічного простору. Створення зони вільної торгівлі має наступні переваги [20]:

- Розширення асортименту товару, а значить розширення у структурі споживчого ринку в Україні та ЄС;
- Розширення наукового потенціалу України за рахунок отримання досвіду та необхідної кваліфікації ЄС;
- Заснування нових підприємств в Україні на більш інноваційних принципах;
- Розвиток сфери послуг;
- Розширення транспортної інфраструктури;
- Подолання проблем та розбіжностей у соціально-економічному розвитку регіонів;
- Збільшення обсягів експорту та імпорту товарів та послуг;
- Розвиток ефективної стратегії нагляду за безпекою.

Для реалізації цих перспектив, які є важливими як для України, так і для Європейського Союзу, доцільно буде виконати наступні пункти [21]:

- укладення преференційних угод про торгівлю послугами і товарами між Україною та ЄС;
- використання ефективного експорту за рахунок спрощеного виходу українських продуктів на європейський ринок;
- дотримання органами виконавчої влади України стратегій адаптацій до законодавства ЄС;
- дотримання прискореного процесу сертифікації та адаптації системи стандартизації вітчизняних товарів до процедур і норм ЄС;

- створення більш привабливого інвестиційного простору Європейським Союзом для українських підприємств, щоб підвищити конкурентоспроможність національних виробників;
- створення спільних служб України та ЄС для контролю оцінки митної вартості при митному оформленні товарів шляхом постійного обміну митної інформації.

Також ще одним з форматів співробітництва України та ЄС є залучення інвестицій для розвитку секторів економіки та регіонів. Європейський інвестиційний банк виділяє своєю місією фінансування довгострокових інвестиційних проектів на території ЄС, які стануть поштовхом до вдосконалення та розвиток інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності окремих сфер економіки, перехід на більш інноваційні технології в сфері енергії [23]. Банк надає кошти державним органам та приватним підприємствам з партнерством інших банків або самостійно, непрямым фінансуванням (надаються у вигляді глобальних позик під малі та середні проекти) через систему банків-партнерів, через власні представництва або інші механізми фінансування проектів [23]. В Україні пріоритетом для ЄІБ є енергетичний сектор, модернізація транспорту, посилення енергоефективності економіки України, контроль захисту навколишнього середовища, реформи у системі освіти, кредитна підтримка приватного ділового сектору України [23].

Таблиця 5 [15]

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за видами економічної діяльності за 2019 рік

	Код за КВ	Обсяг капіталів	у тому числі за рахунок:/including due to:								
			коштів держав	коштів в	власних коштів	кредитів	з них/of them	коштів інвестицій	коштів інвесторів-	коштів населення	інших джерел

	ЕД-2010/ Code NA CE, Rev. 2	інвестицій/ Capital investment	ного бюджету/ state budget funds	місцевих бюджетів/ funds from local budgets	підприємств та організацій/ own funds of enterprises and organizations	банків та інших позик / credit funds and other positions	кредити банків- нерезидентів/of which loans from non- resident banks	їйних компаній, фондів, тощо/ funds of investment companies, funds, etc.	нерезидентів/funds of non- resident investors	ння на будівництво житла/ funds of the population for housing construction	фінансування/ other sources of funding
Усього		6,2E+08	3,1E+07	5,6E+07	4,1E+08	6,7E+07	3,2E+07	4828178	4663948	3,2E+07	1,9E+07
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	59129469	252259	105879	53704871	5030347	719124	к/с	к/с	—	17854
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	01	58555401	184103	80212	53233113	5022048	719124	к/с	к/с	—	к/с
Лісове господарство та лісозаготівлі	02	548653	к/с	25667	447463	к/с	—	к/с	—	—	к/с
Промисловість		2,54E+08	1300328	2761354	1,94E+08	46371001	28716001	203719	2834477	21816	6975395
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	44173676	к/с	к/с	41712851	1950[24]7	к/с	355601	к/с	к/с	к/с
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	46	22427769	—	к/с	21413345	966288	к/с	31904	к/с	к/с	к/с
Інформація та телекомунікації	J	21063402	106829	657904	18408688	1865230	к/с	к/с	к/с	—	к/с

Обслуговування будинків і територій	81	3587165	282552	2146724	306315	4[24]80	–	к/с	–	616394	к/с
-------------------------------------	----	---------	--------	---------	--------	---------	---	-----	---	--------	-----

З таблиці можемо побачити, що провідними сферами за обсягами інвестування є інвестиції у сільськогосподарський сектор, лісове господарство, промисловість, оптову та роздрібну торгівлю, ремонт транспортних засобів, інформацію та телекомунікацію і обслуговування нерухомого майна. Цей процес є дуже важливим для двох сторін, як для України, так і для ЄС, тому що Україна реалізує стратегію розвитку зовнішньоекономічної діяльності, а ЄС отримує результати діяльності цих секторів для власного розвитку [23].

Але в умовах війни деякі умови все ж змінились. Тепер для резидентів України, які працюють з експортуванням продукції закордон в додатку Дія.Бізнес в розділі «Експорт в умовах війни», можна знайти всю необхідну інформацію для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а саме актуальна інформація про можливі напрями постачання продукції закордон [23]. Також під впливом воєнного стану в країні, імпорт пального та продуктів енергетики, якій раніше активно купувався із Росії та Білорусі, скоротився. І тепер придбання цих необхідних компонентів відбувається в інших країн-партнерів як Польща, Румунія, Литва та Азербайджан [23].

Також під час воєнного стану відбувся Регламент Європейського Парламенту та Ради № 2022/870 про тимчасові заходи з лібералізації торгівлі, який набув чинності 04 червня 2022 року. Це дуже позитивно вплинуло на експорт України. Цей документ передбачає, що відбудеться розширення можливостей, які були затверджені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, для українських експортерів. Тому на період воєнного стану в Україні тимчасово призупиняється стягування мита на промислову продукцію, відбуваються глобальні протекційні заходи, щоб перешкодити надлишковому експорту товарів з країни; призупиняють свою дію тарифні квоти для сільськогосподарської продукції, система вхідних цін на овочі та фрукти, й

призупиняють свою дію антидемпінгові мита на імпорт товарів, яких походять з України [23].

Завдяки прийняти мірам, які є лібералізацією торговельних відносин між Європейським Союзом та Україною, надається можливість українським виробникам та виробникам, що беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності, осилити непередбачувані та тяжкі умови, що були створені агресією з боку Росії. За дотримання всіх установлених правил, особливо які стосуються Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, національний виробник зможе закріпитись та більше інтегруватись на європейський ринок. Тривалість дії вищезазначених правил Європейського Союзу становить один рік [23].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

На основі опрацьованого матеріалу та статистичних даних можна зрозуміти, що міжнародна торгівля є важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності України. Міжнародна торгівля має великий вплив на розвиток економіки держави завдяки стимулюванню виробництва та споживання, створення здорової конкуренції серед виробників, реалізація товарів як всередині, так і поза кордоном країни, диверсифікація виробництва та освоєння нових ринків. Якщо аналізувати результати міжнародної торгівлі України, то, на жаль, можна прослідкувати від'ємну тенденцію у прирості експорту товарів та послуг, а через це сальдо торговельно платіжного балансу є від'ємним. Але й спостерігається й позитивні зрушення, а саме більш стабільна співпраця з країнами ЄС, освоєння їх ринків, спроба закріпити національного виробника на європейських ринках.

Що стосується чинників впливу на зовнішньоекономічну діяльність України, то таких існує досить багато, і вони впливають як з середини країни, так і з зовні. Завдяки проведеному аналізу можна було зрозуміти, що найбільш впливовішими негативним чинниками розвитку є політична ситуація, яка відбувається через агресію зі сторони Росії. В свою чергу найвпливовішим внутрішнім чинником є переважаюча тіньової економіки, тобто ухилення від сплати податків як з боку підприємств, так і з боку фізичних осіб. Це є причиною від'ємного розвитку зовнішньоекономічної діяльності України, тому що частина коштів не надходить до держави, і тому реалізація стратегії розвитку відбувається не в повній мірі.

Але в Україні існують великі перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності, інтеграції в світову та освоєння нових ринків за рахунок більш тісної співпраці з країнами ЄС та підписанням Угоди про асоціацію ЄС та України. Це значно спрощує міжнародну торгівлю між країнами, відбувається більша кількість інвестицій у регіони, відбувається обмін досвідом в науковому та технічному секторі, з'являється можливість

отримати відповідну кваліфікацію для українських працівників, а також можливість реалізовувати частину товарів на ринках ЄС, які є джерелом надходження фінансів для країни. Особливо зараз під час воєнного статусу України, відбувається лібералізація співпраці України та ЄС при умові, що всі вимоги зазначені в Угоді про асоціацію виконуються. Це дуже позитивну вплине саме на стимул національних виробників вкладати кошти в інноваційні розробки, щоб підвищувати свою конкурентоспроможність серед інших виробників.

РОЗДІЛ III. ШЛЯХИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Шляхи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності окремих регіонів України

Активізація зовнішньоекономічної діяльності є дуже важливою для української економіки через необхідність інтеграції національної економіки у світову. Для потрібно впровадити ефективну стратегію розвитку зовнішньоекономічної діяльності країни, частиною якої є розвиток окремих регіонів України для пришвидшення розвитку цілої системи зовнішньоекономічної діяльності України.

За рахунок регіонального розвитку країни, буде можливість активніше брати участь у всесвітньому поділі праці, обрати напрям поглибленої спеціалізації країни та закріпити національного виробника на міжнародному ринку серед іноземних конкурентів.

Але для досягнення цих цілей потрібно дотримуватись сучасних тенденцій розвитку економіки регіону в сучасних реаліях розвитку світової економіки. Потрібно детально проаналізувати всі сильні сторони, якими наділений регіон, як наявність сировини, географічне розташування, демографія регіону, ступінь розвиненості індустрії та послуг та ін., щоб була змога все це просувати на міжнародний рівень.

Основою механізму розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону вважається поглиблення вже існуючої спеціалізації регіону або пошук нової, яка зможе задовільнити потреби міжнародного простору, на основі цього формування торговельної моделі регіону та розробка відповідної стратегії для досягнення мети моделі, вибір більш інноваційних товарів та послуг, які будуть виділяти регіон серед інших в світі, визначення конкурентних переваг, які використовувати для формування маркетингової моделі для впровадження на ринок відповідних товарів та послуг, та створення сприятливого

інвестиційного поля для можливості співпраці та обміну технологіями, знаннями, кваліфікаційною людською працею з країнами-партнерами.

Щоб мати змогу отримати результат від поставлених цілей та обраної стратегії, треба зробити детальний ґрунтовний аналіз та оцінку регіону України. На даний момент основними перешкодами у розвитку регіонів є досить тривале відновлення від внутрішньо державних економічних криз, від'ємне сальдо торговельного балансу через те, що в Україну більше імпортується товарів аніж експортується, а навіть те, що експортується є переважно сировиною, яка коштує значно менше ніж вже готова продукція; залежність від загального стану світової економіки, переважну торгівлю товарами, ніж послугами, які коштують дорожче та не потребують таких потужностей як для вироблення товарів.

Окрім вищезгаданих цілей та напрямів розвитку, також на державному рівні треба створити привабливість для населення та залучення їх праці у трансформації діяльності регіону. Для цього потрібно визначити локалізацію виробництва відповідно до спеціалізації підприємств, створення науково-дослідних центрів, які будуть займатися дослідженням саме для цих підприємств, ефективне законодавче регулювання для всіх підприємств, які планують створювати свій бізнес саме в тому регіоні, і залучення молодих кваліфікованих спеціалістів за рахунок співпраці з університетами та пропозиції гідного кар'єрного росту в майбутньому.

Якщо аналізувати іноземний досвід, то можна зрозуміти, що спочатку треба зрозуміти регіон як внутрішній суб'єкт національної економіки, а потім вже як частину інтеграції у глобальну економіку. На початку всередині країни треба збалансувати розвиток регіонів для зниження конкуренції регіонів саме всередині країни, яка може призвести до сповільнення загального економічного розвитку держави. Також важливим є подолання гострих економічних та соціальних проблем регіону. Треба залучати більшу кількість фахівців для ефективної розбудови, але при цьому держава та регіональна влада має надати всі необхідні умови для життя та професійного розвитку цих

працівників. Такими є розвиток інфраструктури, надання відповідної освіти, яка є необхідною саме в тій спеціалізації регіону, гідну медицину та оплату праці. Це буде стимулом саме для молодих людей, які на даний момент все більше виїжджають закордон для сезонної чи постійної роботи, щоб мати змогу собі забезпечити відповідні умови життя. В Україні найбільш активними у зовнішньоекономічній діяльності є регіону сходу та м.Київ за рахунок багатих ресурсів. Через такий відрив у розвитку регіонів відбувається сповільнення у розвитку в інших регіонах, вплив спеціалістів, та знижується загальне прагнення до зовнішньоекономічного розвитку регіону. Вирішенням цієї проблеми може стати більша співпраця між регіонами всередині країни.

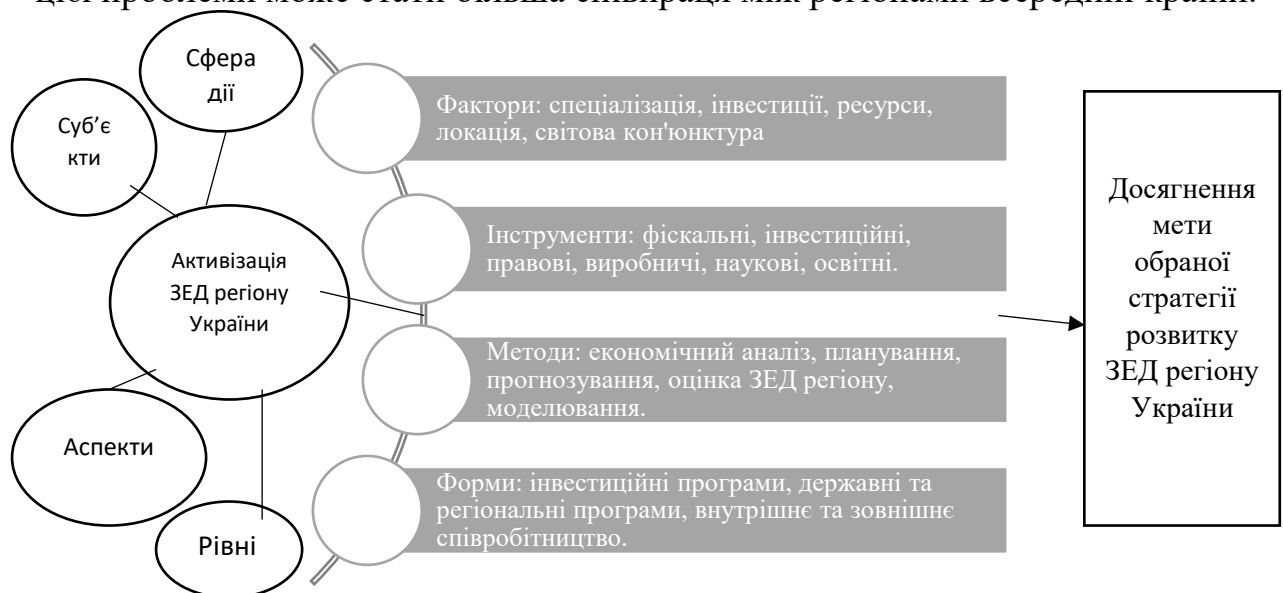

Рис.3.1. Механізми активізації ЗЕД регіонів України [24]

Можемо сформулювати основні механізми активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України відповідно до рисунку 3.1.

Зовнішніми механізмами виступають суб'єкти, сфера дії, аспекти, рівні. Суб'єктами є системи управління щодо активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону України, якими є державні та регіональні органи влади, які займаються реалізацією політики використання економічно та ефективно потенціал регіону. Рівні механізму визначають ступінь залучення регіону, держави та світу у розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону та якими

особливими функціями буде наділена діяльність підприємств регіону. Сфери механізму визначають які економічні процеси будуть зосереджені на міжнародному рівні, національному рівні, регіональному рівні, виробничому рівні. Аспекти механізму ж визначають складові підходу до стимулювання зовнішньоекономічної діяльності регіону, а саме спеціалізацію підприємств, роль регіональної влади у координації та регулюванні зовнішньоекономічної діяльності, та вплив національних та світових економічних процесів на реалізацію зовнішньоекономічної діяльності регіону [24].

Внутрішніми механізмами виступають: фактори, інструмент, методи та форми активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України. Факторами активізації виступають спеціалізація регіону, залучення інвестицій до регіону, наявність ресурсів, локація регіону і світова кон'юнктура. Інструментами активізації є напрями спеціальних заходів до реалізації зовнішньоекономічної діяльності регіону, як фіскальні, інвестиційні, правові, виробничі, наукові, освітні. Методами активізації є економічний аналіз регіону, планування розвитку регіону, прогнозування розвитку регіону, оцінка зовнішньоекономічної діяльності регіону України, моделювання перспектив розвитку. Формами активізації виступають інвестиційні програми, державні та регіональні програми, внутрішнє та зовнішнє співробітництво, які стимулюють та залучають участь регіонів у зовнішньоекономічній діяльності України [24].

Взаємодія зовнішніх та внутрішніх елементів дозволяє досягнути мету обраної стратегії зовнішньоекономічної діяльності регіону України.

3.2. Напрями вдосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України

Досвід інших економічно розвинених країн показує, що без формування та дотримання ефективної та послідовної зовнішньоекономічної політики не

може підвищуватись конкурентоспроможність вітчизняної економіки, втілюватись стратегія економічного та соціального розвитку, здійснюватися інтеграція у світову економіку.

На сучасному етапі економічного розвитку України держава має втілювати деякі механізми регулювання зовнішньоекономічної діяльності, щоб забезпечити баланс на національному ринку, стимулювати більшу взаємодію суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні, створювати умови для сприятливішої інтеграції вітчизняної економіки у світову економіку та трансформувати економіку відповідно до структур розвинутих країн. Для цього треба змінити вартісний та речовий склад експорту та імпорту, удосконалення зовнішньоторговельних зв'язків, що дасть змогу подолати структурні перекося та об'єктивно посилить конкурентні позиції вітчизняних виробників на світовому ринку.

Для того, щоб знайти рішення проблемі невідповідності механізмів державного регулювання, потрібно розробити заходи державної політики, які базуються на використанні наявних переваг національної економіки та використовують правові основи зовнішньоекономічної діяльності держави.

Рис.3.2. Ефективні механізми державного регулювання ЗЕД України

З рисунка 3.2. можна зрозуміти, що існує декілька умов для вдосконалення механізму державного регулювання ЗЕД України.

Спочатку треба застосувати ризик-орієнтованого підходу для можливості зменшення тіньової економіки в Україні. Це допомагає концентрувати увагу на суб'єктах, які є схильними до ризиків.

Наступним є встановлення чітких вимог за порушення умов та законів в ході зовнішньоекономічної діяльності. Це дозволить підвищити економічну безпеку України.

Далі дієвим механізмом є створення системи запобігання фіктивних компаній, для того щоб зупинити надходження злочинних доходів і ухилення від сплати податків.

Щоб убезпечити функціонування діяльності зовнішньої економіки, в Україні було створено систему її інституціонально-організаційної та інституціонально-правової підтримки, так як це є важливим для майбутнього економічного розвитку держави.

Ефективне функціонування інституційних структур дуже впливає на здійснення зовнішньоекономічної стратегії держави. Вони виконують регулюючі та організаційні функції, які мають вплив на розвиток національних суб'єктів господарювання, тому важливим для кожної держави у формуванні економічної політики – це створення відповідного інституційного середовища, щоб була змога почати та трансформувати підприємницьку діяльність в країні. Також ефективне функціонування інституційних структур добре впливає на економічне зростання держави та взагалі підвищує рівень добробуту громадян.

В реальному світі модель ефективної діяльності інституційних структур відрізняється від задуманої через відсутність надійних засад ринкового розвитку, а це провокує суперечливості та непередбачувані ситуації в економічному середовищі, а також зриває налагоджену зовнішньоекономічну діяльність у світі.

Для того, щоб зменшити ризик цих суперечливостей та непередбачуваних ситуацій, держава формує цілу систему регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Держава проводить регулювання ЗЕД за рахунок дій державних та недержавних органів управління економікою, які дотримуються вимог статутних документів та координаційних угод, що були складені між суб'єктами господарювання.

Держави в індивідуальному порядку визначають необхідну систему і структуру регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яка повинна забезпечувати відповідні запити: ліквідація монополії секторів економіки, стимулювання здорової конкуренції, захист інтересів країни та її суб'єктів в контексті зовнішньоекономічної діяльності, створення можливостей для всіх існуючих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, надання можливості отримання та вкладення інвестицій в усі напрями економічної діяльності.

Утворення ефективного правового режиму для відповідності запитам та інтересам суб'єктів господарювання на внутрішньому та зовнішньому ринках треба здійснити одночасно з прийняттям стратегії розвитку країни та її регіонів.

На даний момент характерним для України є перенесення влади з центральної на регіональну. Тому регіони мають змогу самостійно вирішувати та обирати стратегію розвитку відповідно з їх соціально-економічними проблемами. Тепер регіональна влада і встановлює, і регулює всі ці процеси.

Змінами в організації та управлінні зовнішньоекономічної діяльності регіонів України виступають в перейнятті відтворювальної моделі економічної політики, яка ґрунтується на створенні структур організації, які будуть сприяти науково-технічному, інвестиційному, виробничому та торговельному співробітництву регіонів у певних сполученнях. В свою чергу політика експорту має ґрунтуватися на ефективній реалізації всіх частин зовнішньоекономічної реалізації, а саме дотримання політики виходу на зовнішні ринки, умов укладання зовнішньоекономічних договорів, реалізації валютно-фінансових операцій.

При обласній державній адміністрації створено Управління зовнішніх відносин та зовнішньоекономічної діяльності та Управління з питань сприяння залученню інвестицій. Ця інституційна структура дозволяє підштовхувати більшу інтеграцію науково-технічного, трудового, виробничого та фінансового потенціалу регіону, а також залучає ресурси та можливості у процесі світової співпраці, і приваблює більших іноземних інвестицій до регіону.

Тому можна сформулювати основні завдання цього Управління, які утворюють та здійснюють на обласному та регіональному рівнях державної політики у сфері міжнародних економічних відносин, підштовхують до активнішого економічного розвитку міжнародного співробітництва, сприяють економічній безпеці, беруть участь в укладанні угод з іноземними партнерами про співробітництво відповідно до закону, сприяють примноженню зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання області та регіону.

Відповідно функції, які дане Управління буде виконувати згідно з завданнями, є відстоювання інтересів регіону, підготовка пропозицій вдосконалення законодавства, координація структурних підрозділів адміністрації, сприяє здійсненню проектів розвитку зовнішньоекономічного потенціалу регіону, бере участь у перемовинах з представниками держави та країн-партнерів.

Зараз в Україні діє воєнний стан, який є особливим правовим режимом, що був введений через збройну агресію та напад з боку росії. Під час дії воєнного стану органи державної влади та органи місцевої влади наділені повноваженнями, для зменшення загрози національної безпеки, забезпечення безпеки громадян та усунення збройної агресії, а також можливого тимчасового обмеження деяких прав та свобод громадян.

На даний момент Верховна Рада та Кабінет Міністрів України постійно вживають заходи для можливого пристосування економіки до нинішніх умов. Були тимчасово відмінені квоти на експорт сільськогосподарської продукції,

яка підлягає ліцензуванню, які потрібні громадянам для споживання. В той же час були введені квоти на вивезення живої великої рогатої худоби та м'яса, які є життєво необхідними для громадян країни. Окрім цього, в промисловій сфері були створені умови для суб'єктів господарювання, які знаходяться під окупацією, що виглядають як транспортування потужностей у регіони, які знаходяться під контролем України. Також будуть забезпечені безкоштовним транспортуванням, житлом та умовами для проживання працівники цих підприємств.

3.3. Напрями вдосконалення митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України

Митно-тарифне регулювання є найважливішим механізмом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Міжнародний досвід свідчить, що митні органи здатні забезпечувати 10-30% надходжень до державного бюджету. Відтак, ці кошти мають величезну вагу, оскільки можуть потім спрямовуватися на фінансові, соціальні та інші видаткові програми.

Митний тариф є одним із найбільш розповсюджених регуляторів зовнішньоекономічної діяльності. За його допомогою майже всі країни світу вирішують різноманітні завдання: від захисту вітчизняного виробника до поповнення державного бюджету.

Митний тариф вважається ціновою категорією, яка вимагає індивідуального підходу до обґрунтування мита за кожним конкретним товаром на основі аналізу національних та інтернаціональних витрат і цін. За ситуації, коли митний тариф визначається на основі різниці між світовими і національними цінами, він виконує стимулюючу функцію, тобто вирівнює умови конкуренції для імпортних і національних товарів, але не створює переваг для жодного з них. Коли мито встановлюється вище різниці між

національними і світовими цінами, тобто обмежує ввезення на національний ринок імпортованих товарів, тоді митний тариф виконує протекціоністську функцію. Але в випадку, якщо ввізне мито встановлене нижче різниці між національними і світовими цінами, то створюються сприятливі умови для іноземних товарів і стимулює імпорт товарів до країни.

Тариф як інструмент регулювання впливає, перш за все, на витрати виробництва і торговельний прибуток, завдяки чому забезпечується можливість прямого та опосередкованого втручання держави у сферу підприємництва і приватних економічних інтересів з метою корегування напрямів зовнішньоторговельної діяльності підприємств.

На сучасному етапі питання митної політики України залишаються актуальними, тому відповідно до Програми діяльності уряду України проводяться заходи, які спрямовані на розробку нової редакції Єдиного митного тарифу України. В ньому передбачається: введення диференційованого підходу до рівня митного оподаткування залежно від того, виробляється в країні на недостатньому, достатньому чи надлишковому рівні, застосування односторонніх обмежень імпорту, включаючи підвищення ставок ввізного мита; широке застосування специфічних та комбінованих ставок мита на товари так званого некритичного імпорту; введення заходів митно-тарифного захисту сільськогосподарського виробництва України, в тому числі шляхом застосування сезонних ставок; скорочення переліку країн, які користуються пільгами; введення єдиного порядку сплати акцизів та ПдВ для товарів як вітчизняного, так й імпортованого виробництва зміна механізму начислення акцизу та ПдВ на імпортовані товари.

На даний момент однією з найважливіших проблем, яку потрібно розв'язати у митно-тарифному регулюванні якнайшвидше, – це впровадження міжнародних норм і правил, які дадуть змогу перейти до впровадження єдиних стандартів в сфері митної справи та знайти шляхи розв'язання питань, що пов'язані з приєднанням до міжнародних конвенцій із гармонізації та спрощення митних процедур, а також питання процедури

спільного транзиту та здійснення поетапного наближення митного законодавства і митних процедур, які застосовуються в Україні, до країн Євросоюзу.

Одним з найбільш дієвих методів захисту вітчизняного товаровиробника є тарифна ескалація, але її застосування у розвинених країнах зумовлює збереження технологічної відсталості країн, які вже стоять на шляху до ринкової економіки, адже унеможлиблює доступ виробленої ними готової продукції на ринки таких країн. Багато країн світу поруч зі стимулювання експорту та сприянням розвитку національного виробництва не створюють перешкод і для імпорتنих товарів.

Для реалізації намагань України інтегруватися до ЄС та посилити співпрацю з провідними світовими економічними організаціями, слід вносити зміни у національне законодавство та використовувати лише ті інструменти митно-тарифного регулювання, які не лише не суперечать принципам СОТ та ЄС, але і здатні захистити економічні інтереси України. Тобто слід взяти на озброєння досвід країн, які нещодавно приєдналися до ЄС, а саме поступово зменшувати митні ставки відповідно до домовленостей із СОТ, при цьому не відмовляючись від захисту вразливих галузей економіки як АПК, машинобудування, харчова промисловість.

Для економії витрат часу при розмитненні товарів, зменшення розбіжностей між митними процедурами країн світу слід запровадити наступне:

Рис.3.3. Напрями вдосконалення митно-тарифного регулювання
зовнішньоекономічної діяльності України

- об'єднати наявні системи контролю за експортом, імпортом і транзитом у єдину систему;
- увести систему єдиного обліку торгівців із реєстрацією тільки в одній країні;
- надати суб'єктам Зед можливість використання місць єдиного електронного доступу для оформлення зовнішньоекономічних операцій;
- проводити всі фактичні перевірки товару в один час і в одному місці;
- забезпечити обмін електронною інформацією між усіма органами й суб'єктами, що беруть участь у зовнішньоекономічних операціях;
- відбір товарів для митного догляду на прикордонних і внутрішніх пунктах митного оформлення проводити на основі автоматизованого аналізу ризиків;

- збирання, повернення, звільнення від платежів здійснювати уповноваженим суб'єктом у тому місці, де товар зареєстрований і де перебувають на нього документи;
- створити єдине середовище для митниці й торгівлі для подання митної декларації в електронному вигляді зі свого місця розташування незалежно від країни відправлення або ввезення товарів;
- проводити електронний обмін інформацією між митними пунктами пропуску на території усього ЄС, де вона необхідна для митних процедур.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III

На основі опрацьованого матеріалу були запропоновані наступні сфери трансформації зовнішньоекономічної діяльності України. Першим було запропоновано активізувати діяльність окремих регіонів для посилення їх незалежності один від одного та більшого стимулювання розвитку саме в тих регіонах. Кожний регіон зможе обрати сферу спеціалізації відповідно до наявності матеріальних ресурсів, географічного положення, соціальної та демографічної ситуації, ступені інноваційного розвитку. Також це дасть змогу державі інтегруватися в більшу кількість міжнародних ринків, ефективно розподіляти фінанси, які надходять від реалізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів, та задовільнити більшу кількість споживачів за рахунок високої якості.

Іншою запропонованою сферою трансформації є активізація механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. При умові, що ці механізми будуть ефективно втілені, як наслідок буде дотриманий баланс на внутрішньому ринку, краще буде процес трансформування економіки країни, сприятливішим буде процес інтеграції на світовий ринок. Також буде кращий процес регулювання суб'єктів господарювання, буде знижуватись відсоток тіньової економіки через сприятливі умови всередині регіону та на загальному рівні, буде гарантія економічної безпеки для суб'єктів господарювання всередині країни та поза її межами. Також буде розподіл обов'язків між органами влади, що буде означати, що дотримання обов'язків згідно з законом буде вищим.

Головним напрямком забезпечення ефективності митного регулювання України є орієнтованість на збільшення привабливості прозорості та добросовісної зовнішньоекономічної діяльності через скорочення бюрократичних, часових, технологічних та матеріальних витрат суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при перетині кордону України з одночасним посиленням відповідальності за не добросовісні дії та зловживання. На даному

етапі митним органам потрібно як найшвидше наблизитися до європейських стандартів здійснення митно-тарифного регулювання. Це допоможе ефективно здійснювати митні процедури з найменшими затратами часу.

ВИСНОВКИ

На основі дослідження теми та опрацювання інформації, яка стосується теми, хочу зазначити, що забезпечення зовнішньоекономічної діяльності є важливим фактором для кожної країни, тому що це є частиною економічної стратегії розвитку економіки цієї країни як на національному, так і на міжнародному рівні. Цей сектор економіки дуже динамічно трансформується оскільки відбувається зміна пріоритетів в області виробництва, науково-технічного прогресу та торгівлі товарами та послугами.

В Україні зовнішньоекономічна діяльність знаходиться на етапі реформування оскільки була підписана Угода про асоціацію ЄС та України, яка впливає на саму стратегію розвитку цієї сфери. Тепер при співпраці ЄС виділяють саме пріоритетні сфери, які могли б задовільнити потреби на внутрішньому та зовнішньому ринках, відповідно до умов міжнародної торгівлі ЄС та України й вимог до якості товарів та послуг, які імпортуються та експортуються.

Існує до сих пір багато чинників, зовнішніх та внутрішніх, які впливають на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України, а саме нестабільна політична ситуація, яка сповільнює процеси розвитку економічних відносин; низька конкурентоспроможність національного виробника через невідповідність до вимог якості, нестачі матеріальних ресурсів чи інноваційного забезпечення; недостатніх інвестицій у науково-технічний сектор розвитку галузей економіки. Але незважаючи на всі негативні чинники, які сповільнюють розвиток та забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України, існують механізми, які допоможуть зменшити вплив цих чинників на економічну діяльність України, а саме: преференційні економічні режими, прикордонно-торгівельні відносини, міграційно-трудова відносини.

Також за допомогою проведеного аналізу можемо зрозуміти, що міжнародна торгівля є важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності України. Міжнародна торгівля стимулює галузі економіки до трансформації,

створює здорову конкуренцію між вітчизняними виробниками та іноземними, дає можливість розширювати виробництво та освоювати нові ринки. На даний момент від'ємна тенденція у прирості експорту та імпорту товарів та послуг, оскільки імпорт товарів, сировини, технологій переважає над експортом. Але співпраця з ЄС позитивно впливає на міжнародну торгівлю України, оскільки з'являються нові канали збуту товарів та послуг, які не були б спожиті всередині країни.

При оцінці факторів впливу на зовнішньоекономічну діяльність України, можна ствердити, що їх вплив є дуже значним і це значно сповільнює досягнення основних задач стратегії зовнішньоекономічної діяльності України. Найбільш сповільнюючими чинниками виступають нестабільна політична ситуація, яка відбувається через агресію зі сторони Росії. Також переважає тіньової економіки, тобто ухилення від сплати податків як з боку підприємств, від'ємно впливає на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України, тому що не надходить достатньо коштів для розвитку галузей економіки.

Незважаючи на всі негативні фактори, зовнішньоекономічна діяльність України має великі перспективи розвитку. За допомогою співпраці з країнами ЄС та підписанням Угоди про асоціацію ЄС та України, відбувається інтеграція національної економіки та освоєння нових ринків. Відбувається спрощення міжнародної торгівлі між країнами, відбувається більша кількість інвестицій у регіони, відбувається обмін досвідом в науковому та технічному секторі, з'являється можливість отримати відповідну кваліфікацію для українських працівників, а також можливість реалізовувати частину товарів на ринках ЄС, які є джерелом надходження фінансів для країни. В умовах правового режиму воєнного стану України, здійснюється співпраця України та ЄС при умові, що всі вимоги зазначені в Угоді про асоціацію виконується, яка позитивно впливає на діяльність національних виробників, а саме продовження своєї діяльності незважаючи на скрутні умови, інноваційний розвиток підприємств та забезпечення економічної діяльності України.

Також для покращення процесу забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України, були запропоновані наступні сфери трансформації. Для початку було запропоновано стимулювати діяльність окремих регіонів для посилення їх незалежності одного від одного, реалізації власних стратегій забезпечення економічної діяльності саме в цих регіонах та створенні більш сприятливих умов для ведення діяльності. Кожний регіон зможе спеціалізуватись на обраних сферах відповідно до наявності матеріальних ресурсів, географічного положення, соціальної та демографічної ситуації, ступені інноваційного розвитку. Це дасть змогу використовувати природні переваги регіону та створити умови для подальшого розвитку.

Іншим механізмом трансформації є активізація механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Держава виконує ключову роль у забезпеченні зовнішньоекономічної діяльності, тому доцільно було б втілити ефективні механізми державного регулювання, і як наслідок буде дотриманий баланс на внутрішньому ринку, краще буде процес трансформування економіки країни, сприятливішим буде процес інтеграції на світовий ринок. Також завдяки децентралізації та регулюванню процесів на локальному, регіональному та державному рівнях, буде знижуватись відсоток тіньової економіки через сприятливі умови всередині регіону та на загальному рівні, буде гарантія економічної безпеки для суб'єктів господарювання всередині країни та поза її межами. Також буде розподіл обов'язків між органами влади, що буде означати, що дотримання обов'язків згідно з законом буде вищим.

Для забезпечення ефективності митного регулювання України повинна бути орієнтованість на збільшення привабливості прозорості та добросовісної зовнішньоекономічної діяльності через скорочення витрат суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при перетині кордону України. Також ефективним є наближення до європейських стандартів здійснення митно-тарифного регулювання, щоб була можливість здійснювати митні процедури з найменшими затратами часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кисельова О.М. Структурні особливості зовнішньоекономічної діяльності України. *Зовнішньоекономічна діяльність*. 2012. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_12_4_93.pdf (дата звернення: 13.11.2022).
2. Платонова І.О. Історія становлення та розвитку механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. УДК 331.526. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/10507/1/zbirnik-1-tez-TDATU-2019%2B-376-379.pdf> (дата звернення: 13.11.2022).
3. Стоян О.Ю. Стратегічне планування зовнішньоекономічної діяльності України: стан, проблеми, вибір програми дій. *Економічна наука*. 2017. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2017/6.pdf (дата звернення: 13.11.2022).
4. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». URL: www.zakon.rada.gov.ua.
5. Домбровська С.М. Напрями державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. *Вісник НУЦЗУ*. 2017. С.114-119.
6. Свічкарь В.А. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності України та Європейського Союзу. *ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»*. 2015. С.146-149.
7. Скрипник С.В. та ін. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. С.1-9.
8. Платонова І.О. Інституційний фактор розвитку державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. С.170-174.
9. Іванова В.М. Актуальні проблеми формування публічного управління у сфері зовнішньоекономічної безпеки України. *Наукові перспективи*. 2022. С.69-80.

- 10.Шовкопляс Г.М. та ін. Проблематика зовнішньоекономічної діяльності. 2020. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/cd4805ab-a7b0-4713-b3b7-c6afb378be39/content> (дата звернення: 13.11.2022).
11. Зелінська О.З. Механізм активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону в умовах Євроінтегрального співробітництва. *Економіка та суспільство*. 2022. С.1-8.
12. Ізюмцева Н. та ін. Тенденції розвитку ЗЕД в Україні на сучасному етапі. *Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку*. 2021. С.44-52.
13. Буркіна Н.В. та ін. Аналіз показників зовнішньоекономічної діяльності України. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ ім.Василя Стуса*. 2020. С.211-215.
14. Експорт та імпорт України. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/> (дата звернення: 23.11.2022).
15. Статистика українського експорту. *Міністерство економіки України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/statistika-ukrayinskogo-eksportu-uzhovtni-metali-padayut-agroprodukcija-zrostaye> (дата звернення: 23.11.2022).
16. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 23.11.2022).
17. Зовнішня торгівля товарами України у січні-травні 2022 року. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-tovaramy-ukrayiny-u-sichni-travni-2022> (дата звернення: 23.11.2022).
18. Якушев О.О. Зовнішні та внутрішні загрози зовнішньоекономічної діяльності України. *Економічні науки*. 2018. С.86-89.
19. Шепель Н.Г. Чинники впливу на зовнішньоекономічну діяльність промислових підприємств України. *Економіка і суспільство*. 2019. С.424-434.

20. Чорній В.В. Перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства в умовах ЄС. *Сучасні підходи до управління підприємством*. 2019. С.60.
21. Ставська Ю.В. Перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах євроінтеграції. *Приазовський економічний вісник*. 2018. С.59-64.
22. Олійник Ю.О. Зовнішньоекономічне співробітництво України: стан і перспективи розвитку. *Наукова конференція: тенденції та перспективи розвитку економіки XXI століття очима молоді*. 2018. С.57-58.
23. Шталь Т.В. Сучасні проблеми та перспективи інвестиційного співробітництва України з країнами Європейського Союзу. *Приазовський економічний вісник*. 2019. С.31-36.
24. Скринковський Р. Сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни. *Траєкторія науки*. 2022. С.1001-1008.
25. Калашник М.В. Механізм активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України. *Вісник ОНУ імені І.І.Мечникова*. 2014. С.108-112.
26. Голинський Ю. Митна політика та її вплив на менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. *Молоді вчені*. 2018. С.1-4.
27. Гоблик В.В. Механізми становлення зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах в умовах європейської інтеграції України. *Міжнародний науковий вісник*. 2017. С.135-157.
28. Будз О.О. Чинники впливу на митне обслуговування підприємств в умовах європейської інтеграції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. С.30-33.